
verwoesting der stad en universiteit naar Nederland was uitgeweken, de gast [is] geweest van zijn vriend Dr. Poels in de gastvrije pastorie te Welten', en wel gedurende de hele oorlog.¹⁴ De pastoor van de Mariakerk in Bergen op Zoom meldde: 'Op mijne pastorie hebben gedurende eenige maanden een drietal Belgische priesters vertoefd, waaronder de Z. Eerw. Heer Bruynseels, afgevaardigde van Z. Eminentie Kardinaal Mercier. Deze was belast onder andere om Aalmoezeniers te bezorgen voor de geïnterneerde Belgische militairen, ook voor de kampen der vluchtelingen en tevens voor het onderwijs aan de Belgische kinderen.' In Breda logeerde 'de Pater Jezuiet van der Linden (...) gedurende drie weken bij den pastoor van het Begijnhof, waar ook eenige tijd doorbracht Mgr. De Clerck, vicaris-generaal van Kardinaal Mercier, aartsbisschop van Mechelen, die zelf in Antwerpen was gebleven tijdens het beleg.' De pastoor van Kampen moest genoeg nemen met een gewone collega: 'De Zeereerw. Pastoor van Râches was onder hen en deed 's zondags een speciale H. Mis te hunnen gerieve. Slechts een klein aantal was daarbij tegenwoordig.'¹⁵

Andere vluchtelingen

Hoewel niets vergeleken bij het enorme Belgische vluchtelingen-vraagstuk, heeft Nederland in de loop van de Eerste Wereldoorlog ook kleinere stromen andere vluchtelingen te verwerken gehad. Met name aan het eind van de oorlog vluchtten veel Noord-Fransen naar het noorden, opgejaagd door de terugtrekkende Duitse troepen. Maar ook tijdens de oorlog zelf kwamen er groepen vluchtelingen Nederland binnen. In het memoriale van de dominicaner parochie Johannes de Doper in Schiedam citeert pastoor A. Verhoeven OP een bericht dat de dominicaan pater Micklinghoff in de *Nieuwe Schiedamse Courant* had gepubliceerd:¹⁶

Gisteren woonden ruim 600 Polen, die hier ter stede gehuisvest zijn, om 12 uur de H. Mis bij in de Havenkerk. Deze H. Mis, volgens voorschrift der geestelijke overheid *alleen voor Polen* toegankelijk, werd opgedragen door den Franciscaner pater Mazurowsky uit Rotterdam, eveneens Pool van geboorte. Het was treffend en stichtend tegelijk. Men kon het den armen zwervers aanzien, hoe gelukkig zij zich gevoelden nu zij eindelijk weer rustig de H.H. Geheimen van hun geloof konden vieren; onder de lijdensmeditatie zag men tranen in menig oog. Zelf zongen de Polen gedurende de plechtigheid hun statige enigszins zwaarmoedige liederen. Hoe diep is het katholieke geloof in de harten der Polen geworteld. Geen twintig-urige werkdag, geen derven van Zondagsrust, geen achtervolging verzwakten dat geloof te verwoesten.¹⁷ Hun geloof heeft hen

¹⁴ *Relatio rerum memorabilium ecclesiae parochialis van de parochie H. Pancratius te Heerlen*, 1863-1954, KDC, coll. MEMO, inv.nr. 90. Welten is tegenwoordig een wijk van Heerlen.

¹⁵ Râches is overigens een plaats in Noord-Frankrijk.

¹⁶ *Chronicon domus vicariae van de parochie H. Johannes de Doper te Schiedam*, 1912-1948, KDC, coll. MEMO, inv. nr. 130-131.

¹⁷ Een kennelijke contaminatie van 'verzwakten dat geloof' en 'konden dat geloof verwoesten'.